

VOLDEMAR PANSO

Naljakas inimene

I raamat.

Kassarimaa

Illustreerinud Heldur Laretei

„Loomingu Raamatukogu kuldsari“
SA Kultuurileht

Esitrükk:

Voldemar Panso, „Naljakas inimene“
Loomingu Raamatukogu, 1965, nr 41/42
Tallinn, Perioodika

Korrektuuri lugenud Triinu Tamm
Kujundanud Maris Kaskmann

© Tekst. Voldemar Panso pärijad ja Loomingu Raamatukogu, 2022
© Illustratsioonid. Heldur Laretei pärijad
© Kaanefoto. Scanpix, Kalju Suur, 1970

Trükkinud Pakett

ISSN 2674-4678 (trükis)
ISSN 2674-4686 (epub)
ISBN 978-9916-616-87-1 (trükis)
ISBN 978-9916-616-88-8 (epub)

SISSEJUHATUS, MIS KÕLBAB KA JÄRELSÕNAKS

(Selle peaks läbi lugema)

See tagasihoidlik kirjatöö on kõike muud kui reisiraamat. (Neid on niigi palju ja lõppu pole karta!) Ta võiks olla reisijaraamat – raamat, mille reisija vagunisse kaasa võtab. Sama hästi sobib ta saunasabasse või hilisõhtul voodisse – kui uni ei tule. Siis tuleb. Teistpidi on ta reisija raamat, kuna kirjutajaks on olnud inimene, kes väga armastab reisida. Ja vanarahvas ütleb: „Ära küsi selle käest, kes kaua on elanud, küsi selle käest, kes on kaugel käinud.“

Mäletan, et memm rääkis meile:

„Mu vanaisa oli väga teadja mees, sest ta käis hobustega koldasti kaugel sõitmas. Nad käisid Pandiverest Peterburi kaupa viimas ja toomas. Tema teadis rääkida kõiksugu juhtumeid kodukäijatest, teeröövlitest, ja mitmesuguseid naljakaid lugusid, mis nende endiga kõik tee peal juhtus.“

Jah, koduõuest kaugel juhtub mõndagi, nii naljakat kui tõsist. Kui kellegi kohta öeldakse – naljakas inimene, siis võib see tähendada koomilist, aga ka kohtlast või veel hullemat. Kõik mahub mõistesse – naljakas inimene.

Rääkisin kord ühele kirjatargale järgmise loo:

Kaks meest sõidavad ühes kupees Tallinnast Tartu ja vaikivad kogu tee. Üks tahaks kangesti vestlust alustada, kuid teine ei näi sellest hoolivat, põrnitseb omaette ja neelab aeg-ajalt tablette. Jõuab Jõgeva. Ikka vaikus.

Lõpuks näib esimene olevat leidnud vestlusteema ja küsib tableti-neelajalt:

„Vabandust, mis tabletid need on?“

„Mipasoo,“ vastab teine lakooniliselt.

„Kuidas, palun?“

„Mi-pa-soo.“

„Ahah, tänan väga.“

Jälle vaikus. Tabletineelaja neelab tablette. Jõuab Kärkna. Jutu-ihkaja on leidnud jälle vestlusteema:

„Aga, vabandust, mille vastu need tabletid on?“

„Tiigrite vastu,“ kõlab lühike vastus.

Jutu-ihkaja jääb juhmi näoga teisele otsa vaatama:

„Vabandage, meil Eestis ei ole ju tiigreid!“

„Need pole ka ehtsad mipasood,“ vastab naljakas inimene.

Kui ma seda lugu tolele kirjatundjale jutustasin, küsis ta, mis selle loo mõte on.

„Satiir tõlpluse igandite pihta.“

Kirjatundja hakkas naerma.

„Miks sa enne ei naernud?“

„Ma arvasin, et on nali nalja pärast.“

Naljakas inimene!

Peab ütlema: mul on elus vedanud, olen kohanud paljusid naljakaid inimesi. Ja ka surmtõsiseid ning tigetähtsaid, kes on vahel eriti naljakad olnud. Ma olen ikka nalja jumaldanud ja uskunud, et hea tuju vitamiin teeb päeva kauniks ka siis, kui vasaku jalaga voodist välja tuled.

Hea tuju vitamiin on olnud ka see jõud, mis mind on kiskunud Kassarimaa poole. Kui ma kolhoosikontori juures Neitsimäe Toomast kohtasin ja küsisin, kuidas elu ka läheb, puuris Toomas oma päikeselised pruunid silmad minusse ja ütles poolviltu:

„Nii kuda vetad. Vetad süngelt, leheb kehvasti, vetad lõbusalt, on tore elada. Keik on oma teha.“

Pisut Tooma moodi on kõik need lood siin raamatus nähtud. Kui lugejagi pisut nii hakkab vaatama, kui tal seejuures tekib igatsus maanteed ja inimeste järele, kui tema looduse- ja ilutunne pisut ergutust saab, kui ta raamatut lõpetades koos autoriga ühel nõul on, et tore, kurask, on elada, siis on raamat oma otstarbe täitnud.

*

See raamat on Kassarimaa raamat sellepärast, et ta on kirjutatud Kassaris. Ta on neljas osas sellepärast, et aastas on neli aastaega ja nelja aastaajaga on ta tehtud.

Paljud tegelased siin raamatus kannavad samu nimesid, mis neil on passiski. Paljud sündmused ja dialoogid on võetud otse elust. Kuid mitte kõik. Raamat ei ole siiski elu. Ta ei peagi seda olema. Ta peab olema elulähedane ja eluline. Ja eriti hea oleks, kui ta oleks kunstiline. Kuidas ütleb meie lauluisa lauliku tööst:

„Võtab pihu võltsivallast,
tüki teise tõsitalust,
kolmanda veel kuulukülast,
laenab lisa meelelaekast,
mõttemõisa magasista.“

Nõnda luuakse raamat.

Kõigi muude väljamõeldiste kõrval oleks olnud lihtne ka nimed välja mõelda. Aga ma ei saanud seda teha, ja nimelt kahel põhjusel.

Esiteks: see saar on liiga konkreetne ja liiga pisike ning aeg liiga lähedane. Mitmed siin kirjeldatud sündmused sündisid alles eile, mitmed sünnivad alles homme. Kindlasti.

Teiseks: see saar ja need inimesed on mulle liiga lähedased, et ma võiksin neid teisiti kui oma nimega nimetada.

Aga teie, mu kallid Kassarimaa kaimud, leiate kindlasti, kui te need leheküljed olete läbi lugenud, et ma pole teid näidanud halvematena, kui te olete, ega ka parematena mitte.

Kui ma jälle kord tulen, kutsute mind jälle õlut jooma ja naerate ning imetlete koos minuga naljakat inimest.

Aga jõngermann? Tema ei ütle midagi. Tema ei loegi seda raamatut, sest ta on ikka veel jõngermann – ikka ja igavesti.